

تأثیر رسانه بر افکار عمومی، با استفاده از روش تقویت افتراقی نمونه موردی، قتل ندا آقا سلطان

^۱ مهرشاد شبابی

تاریخ دریافت مقاله: ۸۸/۲/۲۵

^۲ محمد آقاسی

تاریخ تأیید مقاله: ۸۸/۸/۱۷

صفحات مقاله: ۸۳-۱۱۵

چکیده

این مقاله براساس نظریه تقویت افتراقی و برجسته سازی^۳ کوهن^۴، قصد دارد تا نحوه انعکاس رسانه‌ای غرب از قتل فردی به نام ندا آقا سلطان (فارغ از خود ماجرا) را بررسی و نشان دهد که رسانه‌ها با روش برجسته سازی و تقویت افتراقی چگونه از راهبرد شکل-دهی^۵ افکار عمومی استفاده می‌کنند. به اعتقاد برنارد کوهن، ممکن است رسانه‌های امروزی نتوانند به مردم بگویند چگونه فکر کنند اما به جرأت می‌توانند به مردم بگویند به چه چیزی بیاندیشند (کوهن، ۱۹۹۳، ۱۶). مقاله حاضر حاصل تحلیل محتوای رسانه‌ای است که به منظور بررسی شیوه‌های رسانه‌ای در تأثیر گذاری بر افکار عمومی خارجی و داخلی از جریان قتل ندا آقا سلطان انجام شده است. در این مطالعه برای شناخت شیوه‌های مختلف برجسته سازی در رسانه‌ها با توجه به تأکید بر موضوع قتل ندا آقا سلطان به جستجوی کلید واژه مربوطه در رسانه‌های مختلف در دوره زمانی یکساله خرداد ۸۸ تا خرداد سال ۸۹ با روش تحلیل محتوا اقدام نمودیم. یافته‌ها نشان می‌دهد خبر کشته شدن ندا در کل مجموعاً ۱۳۵۹ بار در روزنامه‌های معتبر آمریکا منتشر شد. عملکرد رسانه‌ها از

۱. استادیار علوم سیاسی، دانشگاه امام حسین (علیه السلام)

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه علوم اجتماعی

^۳-Agenda Setting

^۴-Bernard Cohen

^۵-Shaping

طریق برجسته سازی شامل پوشش خبری به خبر قتل و مراسم خاکسپاری و یادبود،
تجمعات، تصویر سازی مطبوعاتی - رسانه ای، آثار هنری - رسانه ای، تندیس ها جوایز
و یادبودها می شود. در بخش نتیجه گیری و بحث نیز به مقایسه عملکرد رسانه های غربی
در دو مورد مشابه پرداخته شده است.

* * * * *

کلیدواژه:

مربع برجسته سازی، بازنمایی، تقویت افتراقی، نماد سازی، روایت، تصویر سازی

مقدمه

پس از انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۸ اتفاقاتی در کشور رخ داد که باعث چندین ماه کشمکش و آشوب در جامعه شد. در این میان رسانه‌های بزرگ دنیا با تصویرسازی‌های هدفمند خود تلاش نمودند تا افکار عمومی را در سطح جهانی و نیز در جامعه ایرانی به سمت خاصی هدایت کنند. دنیای امروز دنیای حکمرانی رسانه‌هاست و شاید بتوان گفت هرکه رسانه‌اش بیشتر قدرتش بیشتر، رسانه‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در حال شکل دهی افکار عادات و رفتار مخاطبان خود هستند. از این رو فهم حرکت رسانه‌ها، نوع مدیریت و نحوه رهبری رسانه و نیز نوع تأثیر آنان بر جامعه هدف و مخاطب می‌تواند آگاهی ما را نسبت به جامعه و تغییرات آن افزایش دهد. مخصوصاً در جوامعی که رسانه‌های نوظهور مانند ماهواره حضور دارند از طریق شکل دهی به رفتار افراد جامعه فرهنگ آنان را تحت الشعاع قرار می‌دهد و یا اگر رسانه با اغراض و اهداف خاص تأسیس شود، می‌تواند عامل تهدید جدی باشد.

رسانه در دنیای امروز جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده تا جایی که از جنگ رسانه‌ای هم در ادبیات مختص به جنگ یاد می‌شود. در این جنگ از توان و ظرفیت رسانه‌ها برای تضعیف کشور هدف به منظور دفاع از منافع غرب، مورد استفاده قرار می‌گیرند. جنگ رسانه‌ای حتی در زمان صلح نیز ادامه دارد. به تعبیری دیگرملودی^۱ (۱۹۹۵) معتقد است که دوره جدیدی در ارتباط با رسانه شکل گرفته که از آن به عنوان «عصر ماهواره» یاد می‌کند (آزاد ارمکی، ۱۳۷۶). عناوینی چون عصر اطلاعات^۲، عصر ارتباطات^۱ عصر حاکمیت جریان آزاد اطلاعات^۲

^۱ - Melody

^۲ - Information Age

و ... نام‌هایی آشنا برای ماست. در دنیای امروز هزاران عنوان مجله و روزنامه منتشر می‌شود و خبرگزارهای بزرگ و کوچک بی‌شماری کار انتشار خبر را بر عهده دارند. سایتها و وبلاگهای خبری نیز به طرز گسترده اخبار و اطلاعات را منتشر می‌کنند. به نظر می‌رسد با وجود و حضور بیش از هزار کانال تلویزیونی ماهواره‌ای هیچ خبری دور از اذهان عمومی و پوشیده نماند. تنوع و کثرت اطلاعات، امکان کتمان اخبار و یا تحریف واقعیات را دشوار می‌کند.

اما با نگاهی به استیلای جریان سلطه^۳ بر جهان رسانه ای و انحصار حاکم بر این حوزه به نتایجی غیر از آنچه ذکر شد خواهیم رسید. کشورهای غربی به خصوص امریکا با سلطه رسانه ای خود از این شرایط و یا فرصت تاریخی پیش آمده حداکثر بهره برداری را می‌کنند و شیوه های زندگی مصرفی سرمایه داری را بر دیگر جوامع به ویژه کشورهای جهان سوم تحمیل می‌کنند. (خجسته ۱۳۸۴)

در واقع رسانه‌های غربی تلاش می‌کنند افکار عمومی را همسو با منافع خود هدایت نمایند و در این مسیر با استفاده از شیوه‌های مختلف بر ذهن، رفتار و عملکرد مخاطبان تأثیر گذارند. در این مسیر هم نمونه‌های موفقی از شیوه حرکتی آنان موجود است. مردم امریکا با عملیات نظامی علیه عراق در سال ۱۹۹۷ در پی تهاجم این کشور به کویت مخالف بودند اما اتفاقاتی رخ داد و نظر مردم در این مورد تغییر کرد. تغییر سریع افکار عمومی به فعالیت شرکتهای تبلیغاتی به نام های هیل و نولتون^۴ نسبت داده شده است. (سمتی ۱۳۸۵: ۲۴)

^۱ - *Communcation Age*

^۲ - *Free Flow of Information*

^۳ - *Main Stream*

^۴ - *Hill and Knowlton Public Affairs Worldwide*

مثال دیگر به حضور نیروهای امریکایی در سومالی مربوط می‌شود. واکنش مردم به عکسی که نشان می‌داد جسد سربازی امریکایی در خیابان‌های موگادیشو روی زمین کشیده می‌شود کلیتون را واداشت تا به مأموریت سربازان امریکایی در سومالی پایان دهد. همچنین عکس کودک فلسطینی که اسرائیلی‌ها او را به قتل رسانده بودند همدلی مردم امریکا با فلسطینی‌ها را افزایش داد. (همان منبع)

غرب و محور اصلی آن امریکا در کنار قدرت سخت، به شدت از قدرت نرم برای ایجاد تغییرات حوزه اجتماعی- فرهنگی استفاده می‌کند. آنان به هیچ وجه این امر را پنهان نمی‌کنند و مرتب در گفتگوهای رسانه‌ای و مقاله‌ها و مصاحبه‌های مطبوعاتی آن را اعلام می‌کنند. بزرگترین ابزار قدرت نرم امروزه، رسانه و امکانات شگفت‌انگیز درونی آن است که غرب به ویژه آمریکا برای مقابله فرهنگی با انقلاب اسلامی از آن به شکل گسترده‌ای استفاده می‌کند. (خجسته ۱۳۸۴) افزایش شبکه‌ها و مجاری ارتباطات بین‌المللی می‌تواند له یا علیه هر سیاست اجتماعی به سادگی بسیج شود، به همین دلیل پنتاگون اشکالی از رسانه‌ها را در طرح جهانی استراتژیکی برای هر عملیات در نظر می‌گیرد. (سمتی ۱۳۸۵: ۲۴)

بازنمایی

از نظر ریچارد دایر مفهوم بازنمایی نحوه‌ی ساختی است که رسانه‌های جمعی از جنبه‌هایی از واقعیت مثل افراد، مکانها، اشیا، اشخاص و هویت‌های فرهنگی و دیگر مفاهیم مجرد می‌سازند. تجلی و نمودار شدن بازنمایی‌ها ممکن است به صورت گفتاری، نوشتاری یا تصاویر متحرک باشد. (دایر، ۲۰۰۵، ۱۸)

بنابراین مفهوم بازنمایی عبارت است از نحوه نمودار شدن، تجلی یافتن و پدیدار شدن یک واقعیت اجتماعی. رسانه‌های جمعی یکی از ابزارهای عمده بازنمایی جهان و انتقال آن به ما هستند و یکی از روش‌های این بازنمایی استفاده از روایت است. روایت‌های خبری از ساختار ویژه‌ای تبعیت می‌کنند که متناسب با فهم و منافع کارگزاران هر رسانه شکل گرفته است.

لورل ریچاردسون^۱ معتقد است که "روایت شیوه اصلی سامان دادن به سلسله اتفاقاتی است که پیرامون ما اتفاق می‌افتد. ما از طریق تنظیم این اتفاقات بر اساس اهمیت زمانی آن‌هاست که تجربه خود را از آن‌ها معنادار می‌کنیم. روایت هم شیوه استدلال و هم شیوه بازنمایی است." (ریچاردسون، ۱۱۸، ۱۹۹۰)

از این دیدگاه ما هم می‌توانیم از دریچه روایت دنیا را "دریابیم" و هم می‌توانیم دریافت خود را از آن "باز نماییم" (گیویان، ۱۶۹، ۱۳۸۸).

بنابراین با تکه تکه کردن، به هم پیوستن و تنظیم‌های مکرر جزئیات یک رسانه رخداد‌های مجزا را به هم پیوند می‌دهد و آن‌ها را در قالب یک روایت تدوین می‌کند. این روایت نمونه‌ای از مجموعه روایت‌هایی است که رخداد‌های گوناگون را برای مخاطبان بازنمایی می‌کند. مجموعه این روایت‌ها تصور ذهنی ما را از جهان پیرامون شکل می‌دهد. این جهان تصویری^۲ بازنمایی‌هایی که دنیای رسانه‌ای شده را می‌سازد، انگاره‌های ذهنی‌ای برای انسان معاصر خلق می‌کنند تا بتواند با محیط پیرامون خود مواجه شوند و احساس کند آن را می‌شناسد، این بدان معناست که این رسانه‌ها و فرآورده‌های آن که مرزهای سپهر زیستی و دامنه‌های قلمروهای معنایی ما را تعیین می‌کنند.

^۱ Laurel Richardson

^۲ imagined world

بنابراین روشن است که هر رسانه با نگاه به وقایع و حوادث دنیا، آن را به مخاطب می‌نمایاند که بین واقعیت و تصویر ارائه شده از آن، نسبتی از حقیقت وجود دارد که بسته به اهداف و ایدئولوژی خاص آن رسانه، این نسبت بین واقعیت و تصویر بازنمایی شده و روایت شکل گرفته از آن برقرار می‌گردد. گاهی همین مسئله باعث می‌گردد تا مخاطب "واقعیتی تخریب شده" را دریابد و فهم ناقصی از یک رویداد واقعی کسب نماید. چنانکه دکتر عاملی معتقد است "بازنمایی محصول عشق و نفرت است" و متاثر از آنهاست. (عاملی، ۱۳۸۵)

تقویت افتراقی

رسانه‌ها با استفاده از تقویت افتراقی^۱ تلاش می‌کنند تا رفتار مطلوب را در مخاطب خویش افزایش دهند و یا رفتار آنان را به جهتی که تمایل دارند، سوق دهند. تقویت افتراقی عبارت است از کاربرد تقویت و خاموشی به منظور افزایش وقوع رفتار هدف مطلوب و کاهش وقوع رفتارهایی که در رفتار هدف تداخل ایجاد می‌کنند (میلتن برگر ۱۳۸۱: ۳۵). آنچه که در نمودار ذیر ساده شده در حقیقت شیوه عملکرد این نظریه است که به نظر می‌رسد رسانه‌ها از آن استفاده می‌کنند. هنگام وقوع حادثه ای در هر نقطه از جهان و یا همان کشور که آن را پیشایند می‌دانیم رسانه‌ها تلاش می‌کنند تا با پاسخی مناسب به سرعت ضمن پوشش خبری از آن با استفاده از برنامه‌های مختلف و متعدد به نفع خود استفاده کنند و آن را به ابزاری در راستای منافع خود تبدیل کنند. پراتکانیس و آرنسون (۱۳۸۳) از این فرایند به عنوان پیش اقناع زمینه‌گذاری برای تاثیرگذاری نام می‌برند.

^۱ - Differential Reinforcement

پیشایند ← پاسخ ← پیامد
 نمودار شماره دو- ساز و کار تأثیر رسانه بر مخاطب پس از وقوع یک حادثه

پس از این مرحله است که رسانه‌ها از راهبرد شکل‌دهی^۱ افکار عمومی استفاده می‌نمایند. از شکل‌دهی برای گسترش رفتار هدفی استفاده می‌شود که فرد در حال حاضر بروز نمی‌دهد. شکل‌دهی تقویت افتراقی تقریبهای متوالی^۲ رفتار هدف تا زمانی که فرد رفتار هدف را بروز دهد. تقریب متوالی همانند گام برداشتن‌های پیاپی است. برای شروع شکل‌دهی، رفتار فرد را که شبیه رفتار هدف است، شناسایی می‌کنند. این رفتار را تقریب نخست نامگذاری می‌کنند. با تقویت این رفتار به صورت گام به گام اغلب اوقات شخص شروع به بروز دادن این رفتار می‌کند. دقیقاً رسانه‌ها نیز چنین تأثیری بر مخاطب می‌گذارند و رفتار را در مسیر خود تغییر می‌دهند. در این فضا است که گروه مخاطب بر اساس اطلاعات رسانه‌ای و نه لزوماً اتفاق واقعی پیش آمده رفتاری را بروز می‌دهد که به عنوان پیامد اطلاع‌رسانی رسانه‌ها تلقی می‌شود.

در این جاست که می‌توان تأثیر خبررسانی را مشاهده کرد. تأثیری که از آن به عنوان «تأثیر سی ان ان»^۳ یاد می‌شود. اصطلاحاتی چون «تأثیر سی ان ان» اختصاری توسعه و گسترش فعالیت بازارهای خبری تلویزیونی در سطح بین‌المللی است. (سمتی ۱۳۸۵:۳۳) تأثیر فناوری‌های ارتباطی بر جامعه، تأثیر سی ان انی تعریف می‌شود. این تأثیر از لحاظ تحلیلی تحت سه مقوله متمایز و مستقل از

^۱ - Shaping

^۲ - Successive Approximations

^۳ - CNN effect

یکدیگر مورد بحث قرار می‌گیرد: عامل شتابزا بازدارنده و برجسته ساز (سمتی، ۱۳۸۵: ۳۴).

۱. شتابزا: فرض بر این است که فناوری های اخیر ارتباطی در جهان، به سیاستمداران مجال تأمل و مشاوره نمی‌دهد. در دوره فناوری ماهواره‌ای فرا ملی ژورنالیسم «زنده»^۱ در واقع اصطلاحی است برای تعریف این موضوع که اعمال ژورنالیستی تابع اصل «سرعت» هستند (همان: ۳۴).

۲. سرعت گیر یا بازدارنده سیاست خارجی: مقصود واکنش عاطفی عمومی به تصاویر و نیز تأثیر عاطفی و نمایشی آن است. (همان: ۳۴)

۳. برجسته سازی: وقتی تصاویر گرسنگی هرج و مرج و فلاکت انسان صفحه تلویزیون به نمایش درآید، تلویزیون عملاً چارچوب «باید کاری کرد» را برای سیاستگذاران تعیین می‌کند. اما به رغم فشار آشکار سی ان ان حتماً به سیاستگذاری ختم نمی‌شود (همان: ۳۴).

در کشورهای جهان سوم نوع ارتباط افراد با طبقات نظامهای اجتماعی و جامعه به گونه‌ای است که بسیج آنان از طریق اعمال فشار با دشواری انجام می‌شود. در نتیجه موثرترین جنبش‌ها برای ایجاد دگرگونی‌های اجتماعی در کشورهای در حال توسعه اغلب با صحنه گذاشتن بر اهمیت جنبش‌های مردمی همراه است (هنسون و نارولا، ۱۳۷۸: ۶۸). به طور کلی، برای ایجاد تغییرات اساسی در یک کشور (ضمن در نظر گرفتن شرایط فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، هویتی و...)، بدون استفاده از ابزار خشونت و اتلاف هزینه، می‌توان از حداکثر توان هر رسانه با توجه به امکانات انتشار مکتوب، چاپی، صوتی، تصویری،

¹ -Real time

چند رسانه‌ای، اینترنتی و سرانجام انتشار آن‌لاین استفاده و وسایل ارتباطی جمعی را فعال کرد. شیوه‌ای که پس از رخداد‌های پس از انتخابات ریاست جمهوری دهم در جمهوری اسلامی ایران توسط رسانه‌های بیگانه به کار رفت و آنها تلاش کردند تا با استفاده از مدل تقویت افتراقی که در بالا آمد رفتار مطلوب خود را در جامعه ایرانی شکل دهند. یکی از نمونه‌های بارز آن گستره عملکرد آنها پیرامون قتل ندا آقا سلطان بود که بدون پرداختن به اصل واقعه به بررسی روش‌های رسانه‌ای به کار گرفته شده، می‌پردازیم.

روش

در این تحقیق از روش تحلیل محتوا بهره گرفته شده است. واحد زمینه یا متن در این پژوهش شامل گزارش‌های خبری نشریه شبکه سی.ان.ان و بی‌بی‌سی فارسی می‌باشد. واحد زمینه وسیع‌ترین متن محتوایی است که می‌توان آن را برای مشخص کردن واحد ثبت مورد بررسی قرار داد (گال و دیگران، ۱۳۸۷).

برای رمز گذاری یا کدگذاری اطلاعات محتوا، ابتدا براساس مسأله و اهداف تحقیق مقوله‌ها و واحدهای ثبت انتخاب شدند. عمل مقوله‌بندی عناصر سازنده یک مجموعه، ابتدا با تشخیص تفاوت‌های آن‌ها و سپس گروه‌بندی مجددشان بر اساس معیارهای تعیین شده قبلی (شباهت عناصر) بر حسب معنا انجام می‌شود. واحد ثبت بخشی از محتواست که با قرار گرفتن در مقوله‌ای معین مشخص می‌شود. واحد ثبت در این مطالعه مضمون است. انجام یک تحلیل مضمونی عبارت از یافتن هسته‌های معنادار در بررسی انگیزش‌ها، نظرات، ارزش‌ها و باورها است که معمولاً به عنوان واحد ثبت به کار می‌رود.

جامعه آماری

در این مطالعه جهت شناخت شیوه های مختلف برجسته سازی در رسانه ها با توجه به تاکید بر موضوع قتل ندا آقاسلطان اقدام به جستجوی کلید واژه مربوطه در رسانه های مختلف در دوره زمانی یک ساله خرداد ۸۸ تا خرداد سال ۸۹ نمودیم. یکی از دلایل انتخاب نمونه ها به صورت هدفمند و متوالی تلاش برای درک روند پیام دهی در یک دوره خاص پس از دهمین انتخابات ریاست جمهوری ایران و فتنه سبز و به طور خاص تر پس از جریان قتل ندا آقاسلطان می باشد.

جستجوی رسانه ای شامل شبکه ها و وب سایت های اینترنتی، خبرگزاری ها و شبکه های خبری و وبلاگ ها می باشد. یافته های این پژوهش حاصل تحلیل محتوای گزارش های خبری و سایر تولیدات رسانه ای می باشد. با توجه به اهداف سیاسی رسانه ها پرسشنامه ای تهیه شد تا محتوای برنامه ها، اخبار و مطالب مختلف بر اساس نوع و ابعاد مختلف کد گذاری و طبقه بندی گردد. از آنجا که برجسته سازی بیشتر به چستی تاکید دارد تا چگونگی محتواهای رسانه ای نیز با توجه به تیتراژ برنامه ها، اخبار تصاویر، تفاسیر و گفتگوهای خبری کدگذاری شدند.

اعتبار

برای اعتباربخشی و با هدف سنجش ضریب اعتبار ابتدا حدود ۱۰ درصد از اخبار شبکه در اختیار دو ارزیاب قرار گرفت تا کدگذاری بر اساس مقوله های مورد بررسی انجام گیرد. با توجه به این که میزان همخوانی به دست آمده ۸۲٪ می باشد،

اعتبار این پژوهش مورد تأیید قرار می‌گیرد.

یافته‌ها

در تحلیل محتوای رسانه‌ای در دوره زمانی یاد شده پیرامون موضوع قتل ندا آقاسلطان با استفاده از روش تقویت افتراقی و تأکید بر مفاهیم بازنمایی و برجسته سازی، بررسی واژگانی پیام‌های رسانه‌ای نشان می‌دهد که پیام‌های اصلی این تولیدات رسانه‌ای با شیوه‌های تصویرسازی بازنمایی و برجسته‌سازی از قتل ندا آقاسلطان قابل طبقه بندی به چند دسته پیام می‌باشد:

ندا آقا سلطان قربانی رسانه

تهران قبل و بعد از انتخابات ریاست جمهوری دهم آستان حوادثی (پیشایند) بود که رسانه‌ها بیگانه نیز از این فضا استفاده کامل کردند. یکی از نمونه‌های جدی و مهمی که می‌توان برای تقویت افتراقی رسانه‌ها استناد نمود، قتل ندا آقاسلطان در وقایع پس از انتخابات سال ۱۳۸۸ بود. روز شنبه ۳۰ خرداد در محله امیرآباد تهران، خیابان کارگر شمالی، تقاطع خیابان شهید صالحی و کوچه خسروی، در محله‌ای که شاید کسی هم آن را نمی‌شناخت اتفاقی افتاد که به سرعت و به کمک رسانه‌ها جهانی شد تا پس از شکل‌دهی به افکار عمومی با استفاده از این واقعه رفتارهای مطلوب را از جامعه هدف استخراج نماید. به تعبیر ترکی حمد (۱۳۸۳) امروزه تحولات با سرعتی شگرف روی می‌دهند و تأثیر سیاره‌ای مستقیم آنها تقریباً بی‌درنگ آشکار می‌شود. خبر کوتاه بود: «ندا به ضرب گلوله کشته شد». اما رسانه‌های فرامرزی به زودی این خبر را جهانی نمودند. (پاسخ) و تلاش کردند پیامدی مطابق منافع ملی خودشان داشته باشند. انتشار فیلم کوتاهی

از لحظات جان سپردن وی که با تلفن همراه گرفته شده بود، بازتاب‌های فراوانی در رسانه‌های جهان به دنبال داشت. «ندا» فارغ التحصیل رشته فلسفه اسلامی از دانشگاه آزاد تهران بود، که به نقل از دانشنامه ویکی پدیا دوست داشت در صنعت توریسم فعالیت نماید و به عنوان راهنمای تورهای مسافرتی مشغول به کار شود. وی توریست رسانه‌ها شد و در خارج و داخل ایران به عنوان سمبل ندای اعتراض ایرانیان و ندای آزادی خواهی ایرانیان و سمبل صدای اعتراض دموکراسی خواهان گردید.

سایتهای «نیویورک دیلی نیوز»¹، «لس آنجلس تایمز»² و «یواس‌ای تودی»³ همگی از عنوان «فرشته آزادی» برایش استفاده کردند.

ندا زن بود و جوان و خوش سیما. جامعه ایران طبق سنت دیرین، نسبت به موضوع زنان و آسیب دیدن آنها حساس است. در انقلاب مشروطه، اسارت و فروش دختران قوچان، یکی از تاثیرگذارترین موضوعات برای اعتراض مردم بود. همچنین در ماجرای بانک (در انقلاب مشروطه)، انداختن جسد زنی در چاه توسط روس‌ها، عامل اساسی اعتراض مردم در ماه رمضان به تحریک سید جمال واعظ بود (جوادی یگانه ۱۳۸۸). لذا رسانه‌ها تلاش می‌کردند تا با این شبیه‌سازی (بازنمایی) موج اعتراضات را جدی‌تر و خشن‌تر از قبل نمایند.

کاسپین ماکان، (نامزد ندا آقاسلطان) ماجرا را در مصاحبه با بی‌بی‌سی فارسی بیان کرده‌است: «وقتی که این اتفاق افتاد، ندا از درگیری‌ها دور بود، یعنی در خیابان‌های فرعی نزدیک امیرآباد بود. حدود یک ساعت با استاد موسیقی‌اش در

¹ New York Daily News

² Los Angeles Times

³ USA Today

ماشین پشت ترافیک نشسته بود. او از گرما و خستگی کلافه و از ماشین پیاده می‌شود. اما براساس تصاویری که مردم ارسال کرده‌اند، احتمالاً نیروهای لباس شخصی و بسیجی در تیراندازی با نشانه‌گیری به قلبش می‌زنند. چند دقیقه بیشتر طول نکشید، بیمارستان شریعتی نزدیک بود، حاضران سعی می‌کنند ندا را با اتومبیل به اورژانس ببرند. اما قبل از انتقال به بیمارستان، او در دست استاد موسیقی‌اش جان می‌دهد. جسدش را دیروز با زحمت زیاد توانستیم تحویل بگیریم. البته جسد ندا در پزشکی قانونی تهران نبود، در پزشکی قانونی خارج از تهران بود. مسئولان پزشک قانونی خواستند که بخش‌هایی از بدنش از جمله قسمتی از استخوان رانش را بگیرند، پزشکی قانونی نگفت برای چه کسی اعضا را می‌خواهد استفاده کند، هیچ توضیحی در این زمینه داده نشد. خانواده برای اینکه زودتر جسد را تحویل بگیرند موافقت کرد، چون ممکن بود همین موضوع باعث تعویق در تحویل جسد بشود. جسد را در قطعه‌ای از بهشت زهرا یکشنبه ۳۱ خرداد هنگام عصر دفن کردیم، البته کسان دیگری را هم که در درگیری‌ها کشته شده بودند، آورده بودند، انگار منطقه از پیش برای این افراد تعیین شده بود. مقامات امنیتی ایران طی حکم‌های مختلف به بیمارستان‌ها، کلینیک‌ها و جراحان و پزشکی قانونی اعلام کرده بودند که نباید گواهی فوت بر اثر شلیک گلوله باشد، مسلماً به این دلیل که در آینده شکایت بین المللی توسط خانواده‌ها به عمل نیاید. البته من هنوز برگه ترخیص ندا را ندیده‌ام اما در چند روز آینده از پدرش برگه را می‌گیرم.

بی‌بی‌سی فارسی هم با او مصاحبه می‌کند و مطابق گفت و گو، عکس‌هایی را که گفته می‌شود خانم آقاسلطان را قبل از درگیری در تظاهرات نشان می‌دهد،

تکذیب کرده و می‌گوید: «به نوعی به نظر می‌رسد طرفداران آقای موسوی ندا را به او ربط داده‌اند. اما این طوری نیست. ندا فوق العاده به من نزدیک بود، ندا هرگز طرفدار هیچ یک از این دو گروه نبود، ندا خواهان آزادی بود، آزادی برای همه.» اما از طرف دیگر خبرگزاری آسوشیتدپرس روایت دیگری را از ماکان ذکر کرده که در آن از «قصد آقاسلطان برای پیوستن به تظاهرات» صحبت کرده و علی‌رغم تلاش ماکان برای منصرف کردن آقاسلطان، او به تظاهرات با هدف بدست آوردن مردمسالاری و آزادی برای مردم ایران رفته است.

این در حالی است که هیچ‌گاه نکاتی که مثلاً خبرگزاری جمهوری اسلامی در این واقعه گفته از این رسانه‌ها پخش نشده است: «[آرش حجازی] پنج روز قبل از مرگ ندا آقاسلطان (دو روز بعد از آغاز درگیری‌ها در تهران) وارد ایران شد و فردای قتل ندا آقاسلطان سریعاً به انگلستان بازگشت. حجازی سخنانی را به زبان آورد که با اظهارات کاسپین ماکان، نامزد خانم آقاسلطان در تضاد بود. حجازی گفت که همزمان با پرتاب گاز اشک‌آور، مأموران هم با موتورسیکلت به سمت جمعیت حرکت کردند و جمعیت در طول خیابان خسروی شروع به دویدن کردند؛ 'ندا هم در میان آنها بود.' او گفت در تقاطع خیابان خسروی و خیابان صالحی، جمعیت به تدریج متفرق می‌شدند و فقط چند نفر ایستاده بودند تا ببینند چه باید بکنند؛ 'ناگهان صدای شلیکی شنیدیم.' اما کاسپین ماکان اظهار داشت: وقتی که این اتفاق افتاد، ندا از درگیری‌ها دور بود، یعنی در خیابان‌های فرعی نزدیک امیرآباد بود. حدود یک ساعتی با استاد موسیقی‌اش در ماشین پشت

ترافیک نشسته بود، از گرما و خستگی، کلافه و از ماشین پیاده می‌شود و آن اتفاق می‌افتد.»^۱

از این پس شاهد سلسله برنامه‌ها و یا پیامدهایی هستیم که رسانه‌ها در دو فضای مجازی و واقعی دنبال می‌کردند که برخی از آنان در ذیل می‌آید:

الف - خاکسپاری و مراسم یادبود

تصویر قبر پوشیده از گل ندا در اینترنت به سرعت توزیع شد و آرش حجازی، پزشکی که مدعی است سعی کرده ندا آقاسلطان را نجات دهد، ادعا کرد که شاهد بوده یک ماشین حمل زباله بر روی گل‌هایی که مردم بعداً در محل قتل ندا آقاسلطان گذاشته بودند، آشغال خالی کرده‌است. حرفهای تحریک کننده ماکان نامزد ندا نیز به وفور در اینترنت موج می‌زد: «دوشنبه یکم تیرماه ساعت دو و نیم قرار بود در مسجدی در خیابان شریعتی بالاتر از سید خندان مراسمی داشته باشیم، اما بسیجیان و مسئولان مسجد اجازه برگزاری ندادند، چون به نظرشان هرج و مرج می‌شود و نمی‌خواهند درگیری به وجود آید. چون می‌دانند که ندا مظلومانه رفت و می‌دانند که همه مردم در ایران و خارج از ایران متأسف شدند و شاید پیش‌بینی می‌شد جمع کثیری از مردم حاضر شوند. به هر صورت فعلاً اجازه برگزاری هیچ مراسم عمومی را نداده‌اند».

در روز چهارشنبه ۳۱ تیرماه ۱۳۸۸، گروهی از اعضای «کمپین یک میلیون امضا» که برای حقوق زنان مبارزه می‌کنند به دیدار خانواده ندا آقا سلطان رفتند. در این دیدار، اعضای خانواده آقاسلطان از حضور پدر ندا در یکی از برنامه‌های

^۱ http://www.bbc.co.uk/persian/iran/091109/11/2009_he_ir88_neda_oxford.shtml

تلویزیونی و معرفی معترضان به عنوان قاتل او، اظهار بی‌اطلاعی کرده و آن را تکذیب نمودند. همچنین در روز ۶ مرداد، مهدی کروبی رئیس حزب اعتماد ملی و یکی از نامزدهای معترض انتخابات ریاست جمهوری دهم با این خانواده دیدار کرد و خطاب به آنان گفت: «مرگ ندا هم مظلومیت مردم ایران را در این شرایط فریاد زد و از آن دست رخدادهایی است که تا سال‌ها و حتی قرن‌ها در خاطر مردم می‌ماند و همین حوادث خود سرفصل و مبداء تاریخی می‌شود. ندا آقا سلطان به تاریخ و به حرکت‌های مردم پیوست.» در این دیدار، مادر ندا آقاسلطان از اظهارات برخی مقام‌های بلندپایه جمهوری اسلامی مانند احمد خاتمی خطیب نماز جمعه تهران و عزت الله ضرغامی رئیس صدا و سیما، درباره سناریو بودن یا ساختگی بودن مرگ دخترش گله کرد و این اظهارات را بسیار تلخ و دردآور دانست. وی گفت که دخترش هم مانند هزاران جوان دیگر که علاقه‌مند به سرنوشت کشورشان هستند، به نتایج انتخابات اعتراض داشت. خواهر ندا آقاسلطان نیز در رد استدلال کسانی که قتل خواهرش را کار مجاهدین خلق یا گروه‌های مسلح ضد حکومتی می‌دانند، محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های مقامات حکومتی برای برگزاری مراسم سوگواری را مثال آورد.

ب- تجمعات

در روز دوشنبه ۱ تیر ۱۳۸۸ مراسم گرامیداشت ندا با حضور هزار نفر در میدان هفت تیر برگزار شد. حدود ۵۰۰ نفر از افراد گارد ضدشورش و بسیج میدان را محاصر کرده بودند. گروهی از رانندگان عبوری نیز با به صدا درآوردن بوق اتومبیل خود با تظاهرات کنندگان ابراز همبستگی کردند. ۶۰ نفر از این افراد دستگیر شدند.

به نوشته گاردین دولت ایران برای جلوگیری از مراجعه مردم به منزل ندا و تسلیت گفتن به خانواده او و همچنین جلوگیری از تجمع، خانواده ندا را وادار به خروج از منزل و انتقال به مکان دیگری کرده است. خیابان محل سکونت وی نیز تحت کنترل پلیس است. برخی از رسانه‌ها نوشتند: «اجتماع مادران عزادار که با حضور خانواده‌های بسیاری از جوانانی که توسط نیروهای امنیتی و بسیجی کشته شده بودند (از جمله خانواده ندا) در پارک لاله تهران از سوی نیروهای حکومتی سرکوب شد.»

بازتاب رسانه‌ها در چهلمین روز درگذشت ندا هم جالب توجه است. مراسم چهلم ندا آقاسلطان بنا به نظر مادر وی قرار بود در مسجد نیلوفر تهران برگزار شود که به علت عدم موافقت مسجد مذکور طبق دستور دولت، مادر آقاسلطان اعلام کرد مراسم چهلم در بهشت زهرا بر سر مزار او برگزار خواهد شد. پنجشنبه هشتم مرداد ۱۳۸۸ مصادف با چهلم آقاسلطان، بیش از چهل هزار نفر از مردم در قطعه ۲۵۷ بهشت زهرا حاضر شدند و میرحسین موسوی و مهدی کروبی کاندیداهای انتخابات دوره دهم ریاست جمهوری نیز برای شرکت در این مراسم در محل یاد شده حضور یافتند. بر اساس برخی از گزارش‌ها، نیروهای پلیس و لباس شخصی اجازه پیاده شدن از ماشین را به موسوی نداند و او را بلافاصله برگرداندند ولی کروبی مدتی در محل ماند. اما به گفته وب سایت رسمی حزب اعتماد ملی هم آقای کروبی و هم آقای موسوی توانسته‌اند برای لحظاتی خود را به مزار آقاسلطان رسانده و فاتحه بخوانند. مادر و برادر سهراب اعرابی (از دیگر کشته شدگان حوادث پس از انتخابات) نیز در این مراسم حضور داشتند. نیروهای امنیتی برای پراکنده کردن معترضان با آنها درگیر شده و از باتوم

و گاز اشک‌آور استفاده کردند. آسوشیتدپرس به نقل از شاهدان عینی درگیر شدن پلیس را متعاقب تلاش مهدی کروبی برای سخنرانی بر سر مزار آقاسلطان گزارش کرده‌است. حمله پلیس باعث شد که آقای کروبی مجبور به ترک محل شود و به گفته برخی وب سایت‌های هوادار مخالفان، چندین نفر از یاران کروبی کتک خوردند. همچنین جعفر پناهی کارگردان و مهناز محمدی مستندساز در این مراسم از سوی نیروهای امنیتی بازداشت شدند. همچنین مراسم چهلم وی در کلن آلمان با حضور عده‌ای از ایرانیان برگزار گردید.

ج- تصویرسازی مطبوعاتی - رسانه ای

در تیترو روزنامه تایمز لندن نوشته شده: «من ندا هستم، چهره‌ی غمگین ایران» تصاویر و عکس‌های ندا آقا سلطان بلافاصله در سایت‌ها و رسانه‌های خبری مختلف در سراسر جهان به عنوان نمادی از کشته شدگان درگیری‌های پس از انتخابات ریاست جمهوری در ایران منتشر شد. مجله تایم تصویر وی را به عنوان یکی از ده نماد اعتراضی برتر دنیا انتخاب کرد (تایمز لندن، شماره ۲۳ ژوئن ۲۰۰۹، شماره ۲۳).

باراک اوباما با دیدن فیلم قتل او در کاخ سفید، به خبرنگاران گفت که دیدن این فیلم «مایه دل‌شکستگی» است. او افزود «ما زنان شجاعی را مشاهده کرده‌ایم که در برابر سبوعیت و تهدیدها ایستادگی کرده‌اند، و تصویر آزاردهنده زنی را دیده‌ایم که در خیابان تا حد مرگ خونریزی کرد.» برای چندین روز شبکه‌های تلویزیونی عمده آمریکا به طور دائم تصاویر ویدیویی لحظه جان دادن ندا آقاسلطان را پخش نمودند.

به گزارش مرکز تحقیقاتی پیو، ویدیوی مرگ آقاسلطان در هفته آخر ماه ژوئن میلادی پربیننده ترین ویدیوی خبری در سایت یوتیوب بوده است.

باراک اوباما همچنین در واکنش به خبر دریافت جایزه صلح نوبل سال ۲۰۰۹ گفت: «این جایزه باید با همه کسانی که برای دست یابی به عدالت و کرامت انسانی تلاش می کنند، تقسیم شود. با زن جوانی که با وجود خطر کتک خوردن یا گلوله، با آرامش برای دست یابی به حق خود راهپیمائی می کند.» صحبت اوباما از زن جوان اشاره ای به ندا آقاسلطان تعبیر شد.

د- آثار هنری - رسانه ای

برخی از هنرمندان نیز به این اتفاق واکنش نشان دادند از جمله:

- پرتوی تیم اوبرایان که لحظه ی فوت وی را به تصویر کشید.
- ترانه ی شاهین نجفی در وصف مرگ ندا آقاسلطان.
- شمس لنگرودی شعری با مطلع زیر برای ندا سرود:

دخترم!

سنت شان بود

زنده به گورت کنند

- فرامرز اصلانی ترانه ای با نام «برای همه نداهای ایران» اجرا کرد با مطلع در سکوتی بودیم که ندایی برخاست.
- آثاری اینچنین نیز در برخی از وبلاگ ها تولید شد:

وبلاگی در این باره شعری را منتشر ساخت: صریح و معصوم بر خاک افتادی¹

وبلاگی دیگر هم سروده‌ای با مطلع ذیر را نگاشت:

سلام دختر مولانا! درود بر پر و بال تو

دلم گرفت کجا رفتند پرنده‌های خیال تو²

تندیس‌های ندا

پاولا سلیتر، مجسمه‌ساز صاحب‌نام آمریکایی دو تندیس برنزی جداگانه از ندا آقاسلطان به نام «فرشته ایران» ساخت که در اکتبر و نوامبر ۲۰۰۹ از آنها به ترتیب در کاخ هنرهای زیبای شهر سانفرانسیسکو و «کنفرانس بزرگداشت زنان ایرانی» در شهر واشنگتن دی سی پرده‌برداری شد. یکی از تندیس‌ها در ساختمان شهرداری سانفرانسیسکو به طور دائم قرار خواهد داشت.

ه- متون برخی ایمیل‌ها با نام ندا آقا سلطان

اول: نامزد ندا آقا سلطان بازداشت شد و برای اعترافات اجباری تحت فشار قرار گرفت.

ادامه راه سبز ارس: سازمان عفو بین‌الملل با انتشار بیانیه‌ای مطبوعاتی اعلام کرد که کاسپین ماکان نامزد ندا آقا سلطان از سوی نیروهای امنیتی بازداشت شده و در زندان اوین تحت بازجویی قرار دارد³.

¹ <http://0122.blogfa.com/post-12.aspx>

² <http://shadowandmoony.blogfa.com/post-6.aspx>

³ www.sabz_e_irani.blogfa.com

بنابر اعلام عفو بین الملل T مقام های امنیتی به خانواده ندا آقا سلطان گفته- اند که اگر کاسپین ماکان اعتراف کند که یکی از اعضای سازمان مجاهدین خلق ندا را کشته است او را آزاد خواهند کرد. عفو بین الملل تاکید کرده که نگران شکنجه کاسپین ماکان است.

کاسپین ماکان پس از کشته شدن ندا آقاسلطان که اکنون در جهان به نماد شهدای جنبش سبز تبدیل شده، در چند مصاحبه گفت که سخنان شاهدان عینی و نوارهای ویدئویی همگی نشان می دهد که یک بسیجی، ندا آقاسلطان را هدف تیر قرار داد.

دکتر آرش حجازی یکی از شهودی که در لحظه شهادت ندا آقا سلطان حضور داشت نیز پس از گریختن از ایران اعلام کرد که بسیجی ای که به سوی ندا آقاسلطان شلیک کرده بود از سوی مردم دستگیر شد، اما مردم توانستند کارت شناسایی این بسیجی را از او بگیرند.

کارت شناسایی این بسیجی و مشخصات کامل او در هفته های اخیر در سایت های اینترنتی انتشار یافته است.

دوم: در تاریخ ۱۳۸۸/۰۴/۳۰ به گفته یکی از بستگان ندا آقا سلطان، خانواده و خویشان او روز پنج شنبه، هشتم مرداد ماه، در چهلمین روز کشته شدن ندا بر سر مزارش در بهشت زهرا حاضر می شوند. خانواده ندا آقا سلطان گفته اند که برای آن مراسم اعلام عمومی نخواهند کرد، اما از حضور مردم در آن استقبال می کنند. خانواده ندا پس از پایان مراسم در بهشت زهرا، پذیرای دوستداران او در منزل خود خواهند بود.

همچنین برخی گزارش‌ها حاکی است که مراسم یادبود برخی دیگر از کشته شدگان در اعتراض‌های پس از انتخابات، که چهلمین روز کشته شدن آنها با هفته اول مرداد ماه مصادف می‌شود، همزمان در یک روز، با مراسم چهلم ندا برگزار خواهد شد.

و- سایر یادبودها

- امیرحسین احمدی و حسن علیزاده که پیش از این یک بار دور دنیا را با دوچرخه طی کرده بودند، اعلام کردند که تور جدیدی را برای رساندن پیام مظلومیت و بی‌گناهی مردم ایران و زنده نگاه داشتن نام کشته شدگان از جمله ندا آغاز کردند.
- بورس تحصیلی ندا آقاسلطان در دانشگاه آکسفورد: در اکتبر سال ۲۰۰۹، کوئینز کالج در دانشگاه آکسفورد در انگلستان به منظور یادبود ندا آقاسلطان، دوره‌ی بورس تحصیلی ندا آقاسلطان برای دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترای رشته فلسفه را تاسیس کرد. داوطلبان ایرانی یا ایرانی تبار در دریافت این بورسیه ارجحیت دارند.¹
- نام ندا آقاسلطان در رتبه دوم فهرست ده نفره قهرمانان سال ۲۰۰۹ نشریه تایم قرار گرفت.
- مک کین راجع به ندا در مجلس سنای آمریکا سخنرانی کرد.
- جامعه فلاسفه آمریکا مرگ آقاسلطان را به خانواده، دوستان و هم شاگردی‌های او تسلیت گفت. در این بیانیه آمده است: «ندا به عنوان یک

دانشجوی فلسفه به خوبی به اهمیت و ارزش مناظره استدلالی آگاه بوده است.»

- در رم نیز توسط شهرداری خیابانی به نام ندا نامگذاری شد.
- «تایمز» لندن امسال ندا آقاسلطان را به عنوان فرد سال ۲۰۰۹ برگزید.

بحث و تفسیر

خبر کشته شدن ندا مجموعاً ۱۳۵۹ بار در روزنامه‌های معتبر آمریکا منتشر شد. اما همه قربانیان جوانی که از سوی نیروهای امنیتی آمریکا و انگلیس در دنیا کشته شدند به نماد الهام‌بخش مخالفت با دولت تبدیل نشدند.

مانتلی ریویو^۱ در گزارشی با عنوان "ایران و هندوراس در جنگ تبلیغاتی" رفتار مقایسه‌ای نظام رسانه‌ای آمریکا در قبال آشوب‌های ایران و هندوراس در دو سال اخیر (۲۰۰۹-۲۰۱۰) را بررسی کرده و آورده است: «ندا در مقابل آیزیس و ۲۲ هندوراسی دیگر» هم نیویورک تایمز و هم نظام رسانه‌ای آمریکا تعصبات خاصی در برخورد با تظاهرات عمومی در ایران و هندوراس از خود بروز دادند. با معترضین بعد از انتخابات ایران رسانه‌ها شدیداً همدردی کردند، اما معترضین ضد کودتا در هندوراس تحت پوشش خبری قرار نگرفتند و سریعاً از رسانه‌ها حذف شدند.

شدت و میزان این تعصب رسانه‌ای در مورد جان‌باختگان این دو کشور نیز کاملاً متفاوت بود.

¹ MONTHLY REVIEW

بیستم ژوئن ندا آقاسلطان ۲۷ ساله به ضرب گلوله جان باخت. وی در یکی از خیابان‌های تهران در یک تظاهرات بدون خشونت شرکت کرده بود. مرگ وی داخل ایران و جهان به یک سمبل برای رسانه‌های بیگانه تبدیل شد.

راچل مادو در یک شبکه تلویزیونی موسوم به ام‌اس‌ان بی‌سی ایالات متحده گفت: «وقتی مردم اطراف ندا مایوسانه تلاش می‌کردند تا خونریزی وی را متوقف کنند و او را زنده نگهدارند، دو شاهد مختلف از آخرین لحظات زندگی ندا آقاسلطان فیلم گرفتند، این تصاویر هم اکنون در سراسر دنیا پخش شده است.» سپس راچل مادو قسمتی از این فیلم را پخش نمود.

راجر کوهن در نیویورک تایمز در حالی که حضورش در یادبود ندا آقاسلطان در میدان نیلوفر تهران را به تصویر می‌کشید، نوشت: «اما همه قربانیان معصوم و جوان که به دست نیروهای امنیتی آمریکا، انگلیس و یا اسرائیل در ایران و هندوراس کشته شدند به نماد الهام‌بخش مخالفت با دولت تبدیل نشدند. درست ۱۵ روز بعد از پخش تصویر کشته شدن ندا آقاسلطان، ابد موریلوای سیس ۱۹ ساله در تظاهرات آرام فرودگاه تون کونتین در شهر تگوسی گالپا به ضرب گلوله نظامیان هندوراس کشته شد. مانند ندا آقاسلطان از آخرین لحظه زندگی آی‌سیس فیلمبرداری شد و مانند ندا عکس‌های وی در اینترنت پخش شد و در دسترس همگان قرار گرفت. اما عکس‌های ندا به سرعت در دنیا پخش شد و مورد توجه رسانه‌های جهان قرار گرفت. در حالی که رسانه‌ها از کنار مرگ آی‌سیس با بی‌توجهی گذشتند و رسانه‌های انگلیسی زبان از مرگ وی شهادت درست نکردند.»

جدول شماره (۱) سطح توجه رسانه‌ها به این دو کشته را نشان می‌دهد. در هفتم جولای سی‌ان‌ان فقط یکبار تصویر قتل آی‌سیس را پخش کرد اما قتل ندا از طریق ای‌بی‌سی، ان‌بی‌سی، سی‌بی‌اس، بی‌بی‌سی، سی‌ان‌ان، فاکس، ام‌اس‌ان‌بی‌اس، ان‌پی‌آر و رادیو تلویزیون‌های دیگر در آمریکا و کشورهای دیگر پخش شد و سرانجام به یک فیلم مستند در شبکه بی‌بی‌سی تبدیل شد.

جدول شماره (۱) عملکرد متناقض رسانه‌های غرب در پوشش رسانه‌ای به دو مورد مشابه

پوشش خبری رادیو تلویزیون و رسانه‌های دیگر	پوشش خبری روزنامه‌ای	تعداد کل پوشش خبری	قربانیان
۲۳۱	۷۳۶	۹۶۷	ندا آقاسلطان ۲۷ ساله هنگام شرکت در تظاهرات آرام خیابانی در ۲۰ ژوئن در تهران به ضرب گلوله کشته شد.
۱	۸	۹	آی‌سیس ابد موریلو ۱۹ ساله هنگام شرکت در تظاهرات آرام در فرودگاہ تونکونتن در تگوسی گالپا در ۵ جولای به ضرب گلوله کشته شد.

جدول شماره (۱) نشان می‌دهد که پوشش رسانه‌ای به قتل آقا سلطان بیش از ۱۰۰ برابر مورد مشابه جوان هندوراسی می‌باشد.

شیوه برخورد متفاوت با اعتراض و اعتراض‌کنندگان در دو کشور مختلف و علاقه متفاوت به پوشش خبری آنها، گواه بر یک نظام تبلیغاتی متبخرانه است که

در آن توجه و خشم، معطوف به کشوری است که حکومت آن از مشروعیت (از نظر امپریالیسم رسانه‌ای) برخوردار نیست. این در حالی است که اشرار مشابه در کشورهای دیگر زیاد مورد توجه واقع نمی‌شوند و یا کاملاً مورد غفلت واقع شده و حاکمان آن مورد حمایت قرار می‌گیرند.

معیارهای دوگانه در توجه، همبستگی، خیرخواهی و خشم در پوشش خبری دو رخداد در نیویورک تایمز در سی روز بعد از وقوع آنها مشهود است. یعنی پوشش خبری از ۱۳ ژوئن تا ۱۲ جولای ۲۰۰۹ برای انتخابات ایران و از ۲۹ ژوئن تا ۲۸ جولای ۲۰۰۹ برای کودتای هندوراس کاملاً متفاوت می‌باشد. در سی روز اول نیویورک تایمز حداقل ۱۰۰ گزارش خبری به ایران اختصاص داد. در حقیقت از ۱۳ تا ۲۷ ژوئن نیویورک تایمز به مدت ۱۵ روز متوالی گزارش مربوط به ایران را در صفحه اول خود به چاپ رسانید. در حالی که بعد از کودتای هندوراس، نیویورک تایمز ۲۶ گزارش به کودتا و عواقب آن اختصاص داد که از ۲۹ تا ۳۰ ژوئن فقط ۲ گزارش در بخش اول و صفحه اول آن قرار گرفت. گزارش اختصاصی به ایران متمرکز بود و علاقه به نشر تظاهرات عمومی، اتهامات مربوط به تقلب در رأی‌گیری منبع تغذیه اصلی نیویورک تایمز بود. توجه به کودتای هندوراس کوتاه مدت بود، اگرچه توجه به کودتا در هندوراس در یکی دو روز اول اجتناب‌ناپذیر بود، اما به تدریج ناپدید گشت. نسبت گزارش‌های خبری از انتخابات ایران در مقایسه با گزارش کودتای هندوراس در صفحات نیویورک تایمز ۱۰۰ به ۲۶، و در صفحات اول نیویورک تایمز این نسبت به ۲۳ به ۲ و این نسبت در صفحه نظر شخصی و سرمقاله ۱۷ به ۳ بود. اما معیارهای واقعی نیویورک تایمز وقتی آشکار گردید که در ستون نظرات شخصی

و سرمقاله مطالبی را به چاپ رساند که هر دو ضد زلایا بود و فقط در قبال کودتا ابراز تأسف می‌کرد، در حالی که ۱۴ نظر شخصی و سه سرمقاله نظر خصمانه علیه دولت ایران را منعکس می‌کرد و شدیداً از نتایج رسمی انتخابات انتقاد می‌کرد.

به طور کلی، سرمقاله‌ها، ستون‌های عقاید شخصی و گزارش‌های خبری نیویورک تایمز راجع به ایران و هندوراس در ماه ژوئن و جولای به خوبی با هم دیگر هماهنگ می‌شد تا موضع سیاسی دولت آمریکا و تایمز را بیان کند که دموکراسی در ایران در حال افول است و نقض فاحش حقوق بشر در ایران صورت می‌گیرد و این برای دنیا بسیار مهم است که در مقابل کودتای واقعی در هندوراس یک موضوع نسبتاً غیرمهم می‌باشد (ادوارد ای هرمن و دیوید پیتسون)^۱.

همان‌گونه که تحلیل یافته‌های رسانه‌ای نشان داد، پوشش رسانه‌ای نسبت به قتل آقاسلطان دارای هر سه ویژگی تأثیر سی.ان.ان. می‌باشد که در رویکرد تقویت افتراقی آمده است؛ یعنی دارای: عامل شتابزا بازدارنده و برجسته ساز می‌باشد.

۱. شتابزا: وجود ژورنالیسم «زنده»^۲ که اعمال آن تابع اصل «سرعت» است، بلافاصله با انتشار فیلم واقعه در زمانی بسیار کوتاه خود را نشان داد.
۲. سرعت گیر یا بازدارنده سیاست خارجی: مقصود واکنش عاطفی عمومی به تصاویر و نیز تأثیر عاطفی و نمایشی آن است که در مورد قتل

^۱ <http://www.osulgera.blogfa.com/post-1935.aspx>

^۲ Real time

آقاسلطان با انواع شگردهای هنری و احساسی از قبیل شعر و روایت و تصویر و... جنبه‌های احساسی آن تقویت شد.

۳. برجسته‌سازی: تناوب و تواتر پوشش و تولیدات رسانه‌ای با هدف برجسته‌سازی شامل پوشش خبری به خبر قتل و مراسم خاکسپاری و مراسم یادبود، تجمعات، و تصویرسازی مطبوعاتی - رسانه‌ای، آثار هنری - رسانه‌ای، تندیس‌ها جوایز و یادبودها می‌شود.

پیشنهادها

الف- تردیدی نیست که رسانه‌های بیگانه با هدف رسیدن به منافع و مطامع خود در فضای پس از انتخابات از رسانه‌ها به صورت گسترده و جدی استفاده نمودند و توانستند گفتمانی را در لایه‌های مختلف اجتماعی جامعه ایرانی بر ضد نظام شکل دهند و پیامدهایی را برای نظام به بار آورند.

ب- جدی گرفتن نقش رسانه‌های داخلی و اطلاع‌رسانی به موقع و نیز استفاده مناسب از حوزه اطلاع‌رسانی باعث می‌شود تا گفتمان مدنظر ما در جامعه جاری و ساری گردد.

بودریار میان حادثه جنگ خلیج فارس و نمایش تلویزیونی که مدعی بیان آن است (نمایش جنگ خلیج فارس از سی.ان.ان.) تمایز قائل می‌شود. به این معنا که حوادث واقعی وقتی در لایه ضخیمی از اطلاعات پوشانده می‌شوند، هویت خود را از دست می‌دهند. به عبارت دیگر جنگ خلیج فارس در میان انبوهی از تفسیرها و تحلیل‌های مفسران و تحلیل‌گران حوادث رسانه‌ای گم شد (سمتی، ۱۳۸۴: ۴۳). این کاری است که رسانه‌های غربی با قوت انجام داده‌اند و ما از آن

غافلیم. به عنوان نمونه پس از یک هفته مانور تبلیغاتی - رسانه‌های با در دست گرفتن قتل ندا در جهان، صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران حاضر به پرداختن به این مساله شد که جا داشت با تحلیل‌های پیاپی و مستندات موجود از به وجود آمدن موج علیه نظام جلوگیری کند.

ج- باید توجه جدی به خبررسانی منطقه‌ای و استانی در دستور کار قرار گیرد تا تنوع اخبار باعث جلب و جذب مخاطبان بیشتر شود. هم چنین ارائه تنوع تحلیلی درون گفتگمانی نیز تقویت کننده اعتماد مخاطب می‌گردد.

منابع

۱. آزاد ارمکی، تقی (۱۳۷۶)، *تبادل و تقابل فرهنگی در عصر ماهواره*، مجموعه مقالات کتاب سروش، انتشارات سروش
۲. سمتی، محمد مهدی (۱۳۸۵)، *عصر سی ان ان و هالیوود: منافع ملی، ارتباطات فراملی*، ترجمه نرجس خاتون براهوئی، تهران، نشر نی
۳. میلتن برگر، ریموند (۱۳۸۱)، *شیوه های تغییر رفتار*، ترجمه علی فتحی آشتیانی و هادی عظیمی آشتیانی، تهران، انتشارات سمت
۴. هنسون، جریس و نارولا، اوما (۱۳۷۹)، *تکنولوژیهای جدید ارتباطی در کشورهای در حال توسعه*، ترجمه داوود حیدری، چاپ دوم، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها
۵. جمشیدی، محمد (۱۳۸۵)، *آیا شش میلیون نفر کشته شده اند؟ فصلنامه مطالعات تاریخی*، شماره چهاردهم، پاییز

۶. بوتول، گاستون (۱۳۷۹)، *جامعه شناسی جنگ*، ترجمه هوشنگ فرخجسته، انتشارات علمی فرهنگی، تهران، ۱۳۷۹
۷. چالمرز، آلن (۱۳۸۷)، *چیستی علم*، ترجمه سعید زیبا کلام، تهران، انتشارات سمت
۸. نوروزی، محمد تقی (۱۳۸۵)، *فرهنگ دفاعی - امنیتی*، مرکز مطالعات و پژوهشهای مدیریت
۹. رابرتس، جان موریس (۱۳۸۶)، *تاریخ جهان از آغاز تا پایان قرن بیستم*، ترجمه منوچهر شادان، تهران، انتشارات بهجت
۱۰. غضنفری، کامران (۱۳۸۰)، *آمریکا و براندازی جمهوری اسلامی ایران*، تهران، انتشارات کیا
۱۱. قالیباف، محمد باقر (۱۳۸۸) *خاورمیانه، ژئوپلیتیک نوین و چالش‌های ایران و آمریکا*، روزنامه اطلاعات، ۵ مهر، صفحه ششم
۱۲. نای، جوزف (۱۳۸۷)، *قدرت نرم*، ترجمه سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام
۱۳. فولات، اریش و بونگ، الکساندر (۱۳۸۷)، *جنگ سرد*، ترجمه علی غضنفری، تهران، آوای کلار
۱۴. واعظی، حسن (۱۳۷۹) *اصلاحات و فروپاشی*، تهران، انتشارات سروش

۱۵. صفوی، سید یحیی (۱۳۸۲) مقدمه ای بر جغرافیای نظامی ایران (جلد چهارم)، تهران، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح
۱۶. ملیسن، ژان و همکاران (۱۳۸۸)، دیپلماسی عمومی نوین؛ قدرت نرم در روابط بین الملل، ترجمه رضا کلهر و سید محسن روحانی، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام
۱۷. خجسته باقرزاده، حسن (۱۳۸۴)، بررسی نحوه استفاده رسانه های بیگانه از مسائل زنان برای تغییرات فرهنگی در ایران، فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات دانشگاه تهران، شماره ۳ و ۲
۱۸. آشنا، حسام الدین (۱۳۸۴)، دیپلماسی فرهنگی امریکا در ایران، انجمن ایران و امریکا، فصلنامه مطالعات تاریخی، سال دوم، شماره نهم، پائیز
۱۹. پراتکانیس، آنتونی و آرنسون، الیوت (۱۳۸۳)، عصر تبلیغات، ترجمه کاووس سید امامی و محمد صادق عباسی، چاپ سوم، تهران، انتشارات سروش

20. freenews-green.blogspot.com/2009_11_01_archive.html

21. Cohen Bernard, c. (1993) *The press and Foreign Policy*, Princeton: N.J. Princeton University press.
22. Dayer, Richard (2005) *White*, in *Film Theory: Critical concept in Media and Cultural Studies*, London: Routledge
23. melody. (1995)
24. Richardson, laurel & Van Maanenij (1990) *Writing Strategies: Reaching Diverse Audiences Qualitative Research Methods*. London. Sage

25. http://www.bbc.co.uk/persian/iran/091109/11/2009_he_ir88_neda_oxford.shtml
26. <http://www.bbc.co.uk/persian/iran/>
27. <http://0122.blogfa.com/post-12.aspx>
28. <http://shadowandmoony.blogfa.com/post-6.aspx>
29. http://www.sabz_e_irani.blogfa.com
30. http://www.bbc.co.uk/persian/iran/_neda_oxford.shtml
31. <http://www.osulgera.blogfa.com/post-1935.aspx>

